

Standpunt

Fraude bij examens

december 2012

Go!2020
samen dromen
vormgeven

Go!

onderwijs van de
Vlaamse Gemeenschap

Go! Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap

Emile Jacqmainlaan 20
1000 Brussel

1	Inhoudsopgave	
1	Inhoudsopgave	2
2	Situering	3
2.1	Noodzaak standpunt	3
2.2	Begripsomschrijving	3
3	Vaststelling van onregelmatigheid en de te volgen procedure	5
3.1	Onmiddellijke vaststelling	5
3.2	Vaststelling achteraf	5
3.3	Procedure	5
4	Gevolgen	7
4.1	Redelijkheidsbeginsel	7
4.2	Nulquoting versus geen quoting	7
4.3	Bijkomende proef na vastgestelde fraude.....	8
4.4	Fraude in het schoolreglement	8
5	Bibliografie	9

2 Situering

2.1 Noodzaak standpunt

“Wat moeten we doen wanneer een leerling spiekt op een examen?” “Wanneer is er sprake van fraude?” “Mogen we een 0 geven?”

Deze en nog vele andere aanverwante vragen die scholen regelmatig stellen, zijn de aanleiding tot dit standpunt.

Na een grondige bespreking met pedagogisch adviseurs en medewerkers van de juridische en administratieve diensten van het GO! ontwikkelden we dit standpunt. De visietekst ‘evalueren in het secundair onderwijs’ en het PPGO! werden hierbij als kader gehanteerd.

2.2 Begripsomschrijving

2.2.1 Definitie van fraude

Vooraleer men kan vaststellen dat er sprake is van fraude moet eerst **een onregelmatigheid** bestaan.

Een onregelmatigheid kan hier worden gedefinieerd als elk gedrag van de leerling in het kader van de beoordeling van een vak of vakken waarbij hij het vormen van een juist oordeel omtrent de te realiseren doelstellingen van hemzelf dan wel van andere leerlingen onmogelijk maakt of poogt te maken.

✚ Het traditionele spieken maar ook plagiaat, het gebruik van niet-toegelaten materialen, technieken en hulpmiddelen zijn voorbeelden van onregelmatigheden (zie verder).

Of een onregelmatigheid effectief beschouwd wordt als fraude moet blijken na een onderzoek. Opdat er sprake is van fraude moet er sprake zijn van **bedrog**, m.a.w. de leerling had de bedoeling een juist oordeel over de te realiseren doelstellingen van hemzelf of een andere leerling onmogelijk te maken.

Daar het om een tuchtaangelegenheid gaat, behoort het tot de bevoegdheid van de directeur om de vastgestelde feiten al dan niet als fraude te kwalificeren. De consequenties van deze kwalificatie voor de evaluatie behoort tot de bevoegdheid van de begeleidende of delibererende klassenraad.

2.2.2 Vormen van onregelmatigheden

- Tijdens de proef boeken, aantekeningen of andere geschriften bij zich hebben met de intentie ze te raadplegen, waarbij de raadpleging niet uitdrukkelijk is toegestaan. Hieronder valt het gebruik van het traditionele spiekbriefje. Het meenemen van eigen notities naar een proefwerk hoewel je die ter plaatse niet gebruikt, valt hier ook onder.
- Tijdens de proef bij andere leerlingen afkijken of met hen, op welke wijze dan ook, binnen of buiten het lokaal, informatie uitwisselen.
- Zich op de proef uitgeven voor iemand anders.
- Zich op de proef door iemand anders laten vertegenwoordigen.
- Het op ongeoorloofde wijze in bezit zijn van of het zich eigen maken van de te stellen vragen of opgaven vóór de proef. Hier moet anders mee omgegaan worden naar gelang de vaststelling gebeurt voor of na het examen. Verder in deze tekst gaan we verder in op het geval van een voorafgaandelijke vaststelling.

- Tijdens de proef ongeoorloofd gebruik maken van een rekenoestel, een gsm of een ander apparaat. Hieronder valt bv. het doorsturen van sms'jes.
- Het persoonlijk werk door anderen laten maken.
- Daden stellen waardoor het onmogelijk wordt de proef af te leggen
- Plagiaat. Onder plagiaat wordt verstaan het geheel of gedeeltelijk overnemen van stukken, gedachten en redeneringen van anderen en deze laten doorgaan voor eigen werk. Het overnemen van gegevens zonder enige bronvermelding of zonder duidelijke bronvermelding valt onder plagiaat. Het plegen van plagiaat is mogelijk bij vooropgestelde schriftelijke opdrachten zoals projecten. Denk maar aan leerlingen die werkjes plukken van het internet.
- ...

2.2.3 Het helpen van een medeleerling

Het loutere feit dat een leerling helpt bij het plegen van een onregelmatigheid (bv. het laten afkijken) valt ook onder de bovenstaande definitie.

2.2.4 Poging tot fraude

Niet enkel het effectief plegen van fraude maar ook de poging tot het plegen van fraude valt onder de bovenstaande definitie. Onder poging tot fraude verstaan we dat een leerling de intentie heeft om te frauderen, hij dit ook probeert maar dat het mislukt. Deze poging tot fraude kan enkel gesanctioneerd worden met een tuchtstraf.

- ✚ Denk bijvoorbeeld maar aan de toezichthoudende leerkracht die aan het begin van een examen een spiekbrieftje aantreft waarvan de leerling nog geen gebruik heeft kunnen maken.

3 Vaststelling van onregelmatigheid en de te volgen procedure

3.1 Onmiddellijke vaststelling

Tijdens een examen zal het doorgaans het personeelslid zijn dat belast is met het toezicht dat de leerling betraft op een onregelmatigheid, bv. spieken of het doorsturen van sms'jes.

Het personeelslid belast met het toezicht mag zelf niet beslissen of er sprake is van fraude. Daar het om een tuchtaangelegenheid gaat, komt deze bevoegdheid enkel toe aan de directeur (tevens voorzitter van de delibererende of begeleidende klassenraad). Om die reden is het belangrijk dat het personeel belast met het toezicht, bij het vaststellen van de onregelmatigheid, de leerling toestaat om het examen in kwestie verder te zetten. Het personeel verzamelt wel de nodige bewijsstukken. Zij kunnen hierbij op één van de volgende manieren te werk gaan:

- het formuleren van vaststellingen op de examenkopij, bij voorkeur ondertekend door de leerling;
- het door de leerling laten afleggen van een schriftelijke verklaring;
- het bijhouden van het bewuste spiekbriefje;
- het noteren van de inhoud van het sms'je.

In alle gevallen is het belangrijk aan de leerling te vragen de vaststellingen te bevestigen (ondertekenen van een verklaring en dergelijke meer). Indien hij weigert, wordt dit geacteerd. Indien er een getuige is kan deze de vaststelling bevestigen.

Het is tevens belangrijk dat het personeelslid aantoont wat de leerling noteerde vóór en na de vaststelling. Het personeelslid kan dit zelf aanduiden of hij kan de leerling het examen laten afwerken in een andere kleur of hem een nieuw blanco kopij geven.

3.2 Vaststelling achteraf

Wanneer de leerling daarentegen plagiaat pleegt bij een schriftelijk project bv. in het kader van de geïntegreerde proef zal de vaststelling van de onregelmatigheid achteraf gebeuren.

- ✚ Zo kan de jury, die oordeelt over de geïntegreerde proef, bij de evaluatie ervan noteren dat hij constateert dat de leerling een onregelmatigheid heeft gepleegd. Het is hierbij belangrijk dat de jury beschrijft waarin de onregelmatigheid juist bestaat.

3.3 Procedure

Teneinde de periode van onzekerheid voor de leerling zo kort mogelijk te houden, dient de directeur zo snel mogelijk te oordelen over het feit of de onregelmatigheid beschouwd moet worden als fraude. Een vervroegde bijeenkomst van de klassenraad kan eventueel overwogen worden, al zal dit praktisch gezien niet altijd even haalbaar zijn.

Volgende procedurestappen zijn hierbij van belang:

- Het op de hoogte brengen van de ouders en/of leerling
Indien de leerling minderjarig is, is het belangrijk dat de ouders zo snel mogelijk op de hoogte worden gebracht van de vastgestelde onregelmatigheid. Dit kan in eerste instantie op een informele wijze, bijvoorbeeld met een telefoontje, maar best volgt zo spoedig mogelijk een schriftelijke communicatie. In haar schrijven meldt de school de vaststelling van de onregelmatigheid en nodigt ze de leerling

en zijn ouders uit voor een gesprek.

Indien de leerling meerderjarig is, wordt enkel de leerling uitgenodigd tenzij de toestemming werd gegeven door de leerling om ook de ouders in kennis te stellen.

- De brief waarmee de ouders of de leerling zelf worden uitgenodigd, moet niet noodzakelijk per aangetekende post verzonden worden. Indien men weliswaar achteraf moet kunnen bewijzen dat de ouders of leerling uitgenodigd werden, biedt alleen een aangetekende brief voldoende zekerheid (in combinatie met een brief verstuurd per gewone post).
- **Recht op verdediging en hoorrecht**
De leerling heeft het recht om gehoord te worden en zich te verdedigen tegen de hem ten laste gelegde feiten.
Wij raden aan dat de leerling in geval van een onregelmatigheid telkens wordt gehoord, ook al wenst de leerling dit persoonlijk niet. Uiteraard kan men de leerling niet manu militari dwingen tot een gesprek maar de school dient wel alles in het werk te stellen opdat de leerling zou worden gehoord. Om die reden is het belangrijk dat de leerling wordt uitgenodigd voor een gesprek. Van het gesprek wordt best een verslag opgemaakt, dat door de aanwezigen wordt ondertekend. Afhankelijk van het geval kan men er voor opteren de leerling te laten horen door de voorzitter van de klassenraad of door de voltallige klassenraad. In de meeste gevallen zal het volstaan dat de leerling zal gehoord worden door de voorzitter.
- **Samenstelling dossier en inzagerecht**
Het dossier op basis waarvan de directeur en de klassenraad beraadslaagt moet een duidelijke omschrijving van de ten laste gelegde feiten bevatten evenals de bewijsstukken en het verslag van het verhoor. De genomen beslissing wordt hier later uiteraard aan toegevoegd. De beslissing moet duidelijk vermelden welke onregelmatigheid als fraude wordt beschouwd.
De school verleent inzage in de stukken indien de leerling of zijn ouders hier expliciet om vragen.
- **Motivering**
Zoals eerder gezegd: elke beslissing van de delibererende klassenraad inzake studiebekrachtiging moet afdoende gemotiveerd zijn. Zo ook moet de begeleidende of delibererende klassenraad, wanneer hij een beslissing neemt in geval van fraude, waken over een afdoende motivering.
Een afdoende motivering betekent dat zij evenredig moet zijn met het gewicht van de beslissing. De regel is: hoe zwaarder de beslissing, hoe meer de motivering moet onderbouwd zijn. Bovendien moet de beslissing door de motieven in de motivering gedragen worden. Men kan m.a.w. de beslissing niet verantwoorden met motieven die niet in de beslissing zijn opgenomen. In concreto betekent dit dat de beslissing van de begeleidende of delibererende klassenraad inzake fraude gebaseerd moet zijn op concrete elementen (bewijzen) en dat men moet aantonen dat de genomen maatregel in verhouding staat tot de feiten.

4 Gevolgen

Een school kan het gevoel hebben dat het opstarten van een tuchtprocedure niet altijd een adequate oplossing is, daar de tuchtsanctie enkel bestaat uit een tijdelijke of definitieve uitsluiting van de leerling uit de school of een tijdelijke uitsluiting van de leerling uit de les voor één of meer vakken. Een tuchtprocedure wordt in de praktijk dan ook enkel gevoerd in geval van zeer zware of herhaaldelijke fraude.

Door het geven van een nul wenst de begeleidende of delibererende klassenraad eigenlijk sanctionerend op te treden. Het geven van een cijfer, in casu een nul, impliceert echter een beoordeling van het bewuste examen, terwijl dit in feite niet gebeurt is. De scheiding tussen een disciplinaire beoordeling en studiebeoordeling wordt hierdoor op de helling gezet (zie verder).

4.1 Redelijkheidsbeginsel

Wanneer een klassenraad kennis neemt van de onregelmatigheid en deze onregelmatigheid beschouwt als fraude, moet hij, wanneer hij hieraan gevolgen verbindt, voldoende oog hebben voor de redelijkheid.

Het redelijkheidsbeginsel eist dat de feiten en de gevolgen die men aan de feiten koppelt in een redelijke verhouding staan tot elkaar. De klassenraad beschikt hierin over een ruime discretionaire bevoegdheid. Het komt er eigenlijk op neer dat hoe strenger de gevolgen zijn die je aan fraude verbindt, hoe zorgvuldiger de beslissing gemotiveerd moet zijn. Dit principe geldt bij elke beslissing in het raam van de evaluatiepraktijk.

4.2 Nulquotering versus geen quotering

De nulquotering wordt best niet toegepast omwille van de volgende redenen:

- De nulquotering kan niet worden toegekend omdat daardoor het vermoeden gewekt wordt dat de leerling door het plegen van fraude de leerstof in zijn geheel niet kende. Men kan er wel van uitgaan dat de leerling op zijn minst toch een deel van de leerstof, hoe miniem ook, beheerst. Het in het leven geroepen vermoeden van 'het niet kennen' is o.i. weerlegbaar.
- Art. 6.3 van de omzendbrief SO 64 van 25 juni 1999 betreffende structuur en organisatie van het voltijds secundair onderwijs stelt duidelijk dat er een strikte scheiding moet worden gewaarborgd tussen een disciplinaire beoordeling (= toepassing van het tuchtreglement) en een studiebeoordeling (= toepassing van het schoolreglement)
- Een nulquotering leidt tot slot tot een onjuiste verrekening van het eindpercentage van een leerling. Bovendien weegt de nulquotering ook enorm door op de interne deliberatiecriteria of richtsnoeren. Indien de school werkt met een klasgemiddelde of een mediaan, zijn deze bij toepassing van de nulquotering niet meer correct te noemen.

In de plaats van een nul toe te kennen kan het aangewezen zijn, te voorzien in de nietigverklaring van het examen en aldus geen cijfer (-) toe te kennen. Men kan immers moeilijk een quotering geven aan een proef waarvan het resultaat niet betrouwbaar is omdat ze aangetast is door fraude. De klassenraad beslist autonoom welke gevolgen ze aan de fraude wil geven:

- het laten inhalen van het examen, bijvoorbeeld kort na de examenperiode;
- op het einde van het schooljaar oordelen of dat de delibererende klassenraad over voldoende en eenduidige gegevens beschikt en indien dit niet het geval is een bijkomende proef opleggen (zie verder).

4.3 Bijkomende proef na vastgestelde fraude

De delibererende klassenraad moet op het einde van het jaar beslissen welk verder gevolg hij zal geven aan de fraude. De delibererende klassenraad dient telkens geval per geval na te gaan of de leerling in voldoende mate de doelstellingen die in het leerplan zijn opgenomen heeft bereikt en aldus bekwaam wordt geacht zijn studies verder te zetten in het volgende leerjaar.

- Als geen quoteringsgegevens zijn gegeven, behoort het tot de bevoegdheid van de delibererende klassenraad om vast te stellen of de klassenraad al dan niet over voldoende gegevens beschikt die wijzen op het bereiken van de leerplandoelstellingen. Oordeelt de klassenraad dat hij over voldoende gegevens beschikt, dan kan hij een tot het nemen van een beslissing overgaan.
- Het kan ook zijn dat de delibererende klassenraad oordeelt dat hij niet over voldoende of niet-eenduidige gegevens beschikt om tot een beslissing te komen. De klassenraad kan zijn beslissing dan uitstellen. De klassenraad zal bijkomende gegevens verwerven door het opleggen van een bijkomende proef. De bijkomende proef moet door de klassenraad worden beschouwd als een uitzonderlijk redmiddel en houdt niet in dat de leerling een tweede kans krijgt. Het is dus geen recht dat de leerlingen en hun ouders kunnen opeisen. Dit neemt niet weg dat men de perceptie kan hebben dat de bijkomende proef eigenlijk wel een tweede kans biedt aan de oneerlijke leerling.

4.4 Fraude in het schoolreglement

Het is belangrijk dat het schoolreglement voorziet in een reglementering inzake fraude, waarin de procedure en de mogelijke maatregelen zijn opgenomen. Op die manier ontstaat er immers rechtszekerheid. We verwijzen hierbij ook naar het document in verband met het luik evaluatie in het schoolreglement.

5 Bibliografie

Studiedag: *“Meester wie heeft gelijk? Recht en onderwijs in de praktijk”*
VERCRUYSSSEN, W., BELIËN, B., Leuven 24 april 2009, Commissie juridische bijstand Leuven.

Studiedag: *“Eindbeslissingen en de motivering ervan: een heet hangijzer”*
VRANKEN, M., VERCRUYSSSEN, W., Mechelen 4 juni 2010, Platform secundair onderwijs.

BELIËN, B., VAN HAEGENDOREN, G., *“Meester wie heeft gelijk?”*, die Keure, 2010.

VERSTEGEN, R., *“Interne en externe procedures bij examenbetwistingen”* T.O.R.B. 2003-04, afl 1-2,41 .

NEUTS.J., *“Rechtsbescherming bij examenbeslissingen, en wat als de duivel ermee gemoeid is?”* T.O.R.B., 2005-06/6, i.h.b. 604 .

R.v.St. arresten: nr. 149.871, nr. 151.060, nr. 152.126, nr. 153.126
(www.raadvst-consestate.be).

BELIËN, B., *“Fraude tijdens evaluatie”* Mededeling M-VSKO 2010